

<https://doi.org/10.18485/primling.2024.25.3>

378.147:811.111

Оригинални научни рад

Примљен: 30. 4. 2024.

Прихваћен: 28. 5. 2024.

Mina Suknović¹

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7426-4749>

Univerzitet Union – Nikola Tesla

Fakultet za diplomatiju i bezbednost

ULOGE ESP NASTAVNIKA U KONTEKSTU INTEGRISANE ESP NASTAVE

Sažetak: Ovaj rad istražuje višestruke uloge ESP nastavnika u kontekstu integrisane ESP nastave (eng. English for Specific Purposes): predavač, istraživač, evaluator, kreator kurseva i didaktičkih materijala, i saradnik. Na trenutke će razlikovanje ovih uloga nastavnika predstavljati izazov zbog njihove tesne međusobne povezanosti i uzajamnih uticaja. S obzirom na njihovu duboku međuzavisnost, postaje očigledno da nije moguće adekvatno obavljati jednu ulogu bez istovremenog zadovoljenja zahteva drugih uloga. U kontekstu integrisane ESP nastave, ESP nastavnici igraju ključnu ulogu u razvoju efikasnih kurseva i didaktičkih materijala prilagođenih specifičnim potrebama studenata. Ova uloga zahteva ne samo jezičku ekspertizu, već i duboko razumevanje zahteva ciljne struke, često uz interdepartmentsku saradnju sa nastavnicima iz ciljnih oblasti kako bi se osigurala autentičnost i relevantnost materijala. Ključno je da nastavnici neprekidno razvijaju svoje veštine i prilagođavaju svoje prakse kako bi odgovorili na zahteve savremenog ESP obrazovanja. Dalje istraživanje, razmena najboljih praksi i institucionalna podrška mogu doprineti unapređenju uloge ESP nastavnika i osigurati kvalitetno obrazovanje u skladu sa specifičnim stručnim potrebama studenata. Razumevanje višestrukog karaktera uloge ESP nastavnika postaje ključno za savremenu interdisciplinarnu nastavu koja je u suprotnosti sa kompartmentalizacijom znanja.

Ključne reči: uloge ESP nastavnika, integrisani ESP, integracija sadržaja i jezika, interdepartmentska saradnja

¹ mina.suknovic@fdb.edu.rs

Uvod

Razvoj jezičkih vještina je od suštinskog značaja u savremenom svetu, posebno u kontekstu profesionalnog i akademskog napretka. U tom smislu, Engleski jezik za posebne namene (ESP) postaje sve značajniji, nudeći ciljano usmerenu nastavu koja omogućava učenicima da efikasno komuniciraju u specifičnim disciplinarnim kontekstima. Osnovni princip savremene integrisane ESP nastave leži u integraciji stručnog sadržaja sa jezikom, što pruža studentima priliku da steknu jezičku kompetenciju istovremeno stičući i disciplinsko znanje.

Tradicionalni pristup ESP-u je često bio fokusiran na jezičke elemente, posmatrajući stručne sadržaje pre kao sredstvo za usvajanje jezika nego kao izvor stručnog znanja. Međutim, evolucija ovog pristupa ka integrisanom ESP-u donosi holistički model koji povezuje jezik sa disciplinarnim sadržajima. Ovaj pristup podstiče autentičnu komunikaciju u učionici, omogućavajući studentima da se angažuju u realnim profesionalnim i/ili akademskim situacijama.

Ipak, sa integracijom jezičkog učenja sa stručnim sadržajem dolaze i određeni izazovi. Kompleksnost stručnih tema zahteva temeljno poznavanje i prilagođavanje nastavnog materijala kako bi se zadovoljile specifične potrebe ciljnih grupa. Nastavnici ESP-a igraju ključnu ulogu u ovom procesu, balansirajući između uloga predavača, istraživača, evaluatora, kreatora kurseva i didaktičkih materijala, i saradnika.

Ovaj rad istražuje različite uloge ESP nastavnika, kao i dinamiku njihovih promena, u kontekstu integrisane ESP nastave. Uzimajući u obzir kompleksnost i raznolikost savremenih profesionalnih i akademskih konteksta, razumevanje višestrukog karaktera uloge ESP nastavnika postaje ključno za savremenu interdisciplinarnu nastavu koja je u suprotnosti sa kompartmentalizacijom znanja.

Integrisani ESP

Integrisani pristup Engleskom jeziku za posebne svrhe (ESP) naglašava značaj povezivanja jezičkih elemenata sa specifičnim disciplinarnim sadržajima, što se definiše kao nastava engleskog jezika sa jasno utilitarnom svrhom (McKay & Mountford 1978). Tradicionalni pristup ESP-u je primarno fokusiran na jezik, te se profesionalni sadržaji posma-

traju pre kao sredstvo za usvajanje jezika nego kao izvor stručnog znanja (Hutchinson & Waters 1987; Evans & St. John 1998). U tom kontekstu, stručni sadržaj gubi svoju obrazovnu vrednost i služi isključivo kao alat za sticanje jezičke kompetencije (Khor & Liew 2014). Međutim, integrisani pristup ESP-u podrazumeva holistički pristup koji povezuje jezičko učenje sa stručnim sadržajima (Hurajova 2015). Ovaj pristup, kombinuje nastavu jezika sa sadržajem određenih profesionalnih ili akademskih disciplina, te olakšava sticanje jezičke stručnosti i specijalizovane ekspertize kod učenika (Flowerdew & Peacock 2001; Belcher 2006).

Dalje, integrisani ESP podrazumeva kontekstualizovanu nastavu jezika unutar autentičnih disciplinarnih konteksta (Hyland, 2006). Ta najnačin se omogućava učenicima da se angažuju u autentičnim komunikacionim situacijama karakterističnim za njihovu profesionalnu ili akademsku sferu (Flowerdew & Peacock 2001). Time se podstiče razvoj jezičke kompetencije specifične za predmet uz sticanje disciplinskog znanja (ibid.). Pored toga, integrisani ESP podstiče razvoj autonomije učenika i veština kritičkog mišljenja (Paltridge & Starfield 2013), kao i analize i sinteze, te omogućava studentima da istražuju interdisciplinarne veze i bave se složenim disciplinarnim konceptima.

Ipak, integrisani pristup ESP-u nosi sa sobom izazove poput kompleksnosti stručnih sadržaja i nedostatka fleksibilnosti u nastavi (Flowerdew & Dudley-Evans, 2001). Kako se ističe, integracija jezičkog učenja sa stručnim sadržajem zahteva temeljno poznavanje i prilagođavanje nastavnog materijala kako bi se zadovoljile specifične potrebe ciljnih grupa (Schleppegrell & Bowman 1986). Izazovi se mogu pojaviti i u slučajevima kada studenti nisu upoznati sa određenim stručnim konceptima, što može otežati proces usvajanja jezičkih elemenata (Flowerdew & Peacock 2001). Međutim, i pored ovih izazova, integrisani ESP predstavlja holistički pristup koji doprinosi razvoju autentične komunikativne kompetencije i disciplinske ekspertize kod učenika (Belcher 2006), te stvara most između jezičkog učenja i profesionalnog razvoja (Paltridge & Starfield 2013). Integracija jezičkog učenja sa stručnim sadržajem omogućava studentima da primene svoje jezičke veštine u realnim profesionalnim ili akademskim kontekstima, čime se doprinosi sveobuhvatnom i efikasnom akademskom razvoju studenata (Belcher 2006).

Uloge nastavnika integrisanog ESP-a

Tokom razvoja engleskog jezika za posebne namene, uočljiva je dinamika promena u ulozi nastavnika, koja je postepeno postajala sve kompleksnija i raznolikija. Ova kompleksnost se reflektuje u širokom spektru odgovornosti i veština koje su ESP nastavnici postali obavezni da poseduju kako bi uspešno zadovoljili specifične potrebe studenata u različitim profesionalnim ili akademskim kontekstima.

Prema Hatčisonu i Votersu, ESP nastavnici su ključni posrednici u prenosu jezičkih veština i kompetencija koje direktno odgovaraju specifičnim potrebama studenata (Hutchinson & Waters 1987). Njihova uloga se ogleda u planiranju i izvođenju nastavnih programa koji su prilagođeni specifičnim zahtevima studenata, kao i u proceni i prilagođavanju nastavnih metoda u skladu sa individualnim potrebama. ESP nastavnici su takođe odgovorni za podršku razvoju stručnog znanja (Dudley-Evans & St. John 1998), iako i ne usvajanje samog stručnog znanja (prim. aut.), i veština koje su ključne za uspeh u određenim oblastima delovanja. Kroz stručno vođenje i mentorstvo, nastavnici omogućavaju studentima da postignu visoke standarde jezičke kompetencije u specifičnim oblastima, što ih čini konkurentnijim na tržištu rada ili akademskom polju.

Kada se analizira uloga nastavnika opšteg engleskog jezika, nastavnik se tradicionalno smatra kao autoritet nad učenicima, budući da se percipira kao primarni izvor jezičkog znanja, doživljava se kao „stručnjak za jezik“, od koga učenici uče i dobijaju potrebne informacije. Nasuprot tome, u okviru nastave engleskog jezika za posebne namene, postoji veća tendencija ka ravnopravnosti, gde svi učesnici, i nastavnici i učenici, imaju priliku da dele znanje i uče jedni od drugih. Nastavnik ESP-a i dalje igra ključnu ulogu u pružanju jezičkih veština i informacija, ali istovremeno studenti pružaju doprinos proširivanju nastavnikovog znanja u oblastima struke i nejezičkih sadržaja koji su relevantni za specifičnu disciplinu (Habul-Šabanović 2023: 358). Ovaj model nastave podstiče saradnju i interakciju između nastavnika i studenata, stvarajući okruženje gde se znanje deli i razmenjuje u obostrano korisnom procesu učenja.

Kako ESP nastavnici obično nisu u poziciji primarnih nosilaca znanja o stručnom sadržaju, dozvoljeno im je da “koriste znanje studenata o sadržaju kako bi generisali autentičnu komunikaciju u učionici” (Inozemtseva & Troufanova 2018: 6428). Ipak, barem osnovna stručna znanja su neophodna kako bi se tom komunikacijom upravljalo na adekvatan

način. Stoga, ESP nastavnici treba da razmotre svoje uloge, fokusirajući se pre svega na sadržaj ciljne discipline umesto na jezičke forme, što će nedvosmisleno dodati novu dimenziju nastavi (Inozemtseva & Troufanova 2018).

Ričards i Rodžers ističu da uloge nastavnika jezika variraju u zavisnosti od:

- a) očekivanih funkcija koje nastavnik treba da ispuni,
- b) stepena kontrole koji nastavnik ima nad procesom učenja,
- c) nivoa odgovornosti koji nastavnik preuzima u oblikovanju sadržaja kursa, i
- d) prirode interakcije koja se razvija između nastavnika i učenika (Richards & Rogers 1986: 24).

Svi ovi aspekti istovremeno se manifestuju u praksi nastavnika engleskog jezika za posebne namene, što dovodi do višestrukih uloga nastavnika (Knežević 2017: 35).

ESP nastavnik ima nekoliko uloga: predavač, istraživač, evaluator, kreator kurseva i didaktičkih materijala, i saradnik (Dudley-Evans & St. John 1998). Na trenutke će razlikovanje ovih uloga nastavnika predstavljati izazov zbog njihove tesne međusobne povezanosti i uzajamnih uticaja. S obzirom na njihovu duboku međuzavisnost, postaje očigledno da nije moguće adekvatno obavljati jednu ulogu bez istovremenog zadovoljenja zahteva drugih uloga.

Neki autori (npr. Dudley-Evans & St. John 1998; Bojović 2006) preferiraju termin ESP praktičar (eng. ESP practicioner) u odnosu na nastavnik jer smatraju da se na taj način ističu njegove višestruke uloge. Međutim, upravo iz tog razloga se u ovom radu koristi termin nastavnik, jer koji god predmet da je u pitanju, nastavnik će imati više od jedne uloge i one će se poklapati i sa ulogama ESP nastavnika. Takođe, termin “praktičar” može biti nejasan ili nedovoljno određen, dok se termin “nastavnik” jasno odnosi na osobu koja radi u obrazovnom kontekstu i ima određene obrazovne kvalifikacije i/ili iskustvo u podučavanju.

Pred ESP nastavnika koji po prvi put ulazi u učionicu se postavlja vrlo izazovan zadatak, pogotovo imajući u vidu širok dijapazon specifičnih oblasti. Basturkmen (2010) primećuje da se nastavnici jezika mogu naći u situaciji da nemaju prethodna znanja o stručnom sadržaju određene oblasti niti iskustva u vezi sa tim profesionalnim oblastima. Takođe, ESP nastava će se vrlo često baviti „domenima znanja za koje nije razumno očekivati da budu opšte poznati jednom prosečnom obrazovanom izvor-

nom govorniku“ (Tudor 1977: 91). Tomas Or tvrdi da, između ostalog, poput opšteg interesovanja za znanjem i profesionalni usavršavanjem, i sposobnosti za izradu didaktičkih materijala, uspešan ESP kandidat treba da ima „specifične profesionalne interese“ kao što su interesovanje za domensko znanje (Orr 2010: 215).

Postavlja se pitanje koliko su nastavnici spremni da odgovore takvom izazovu? U svetu, vrlo retko nastavnici imaju formalno ESP obrazovanje (Basturkmen 2010), a kada je Republika Srbija u pitanju možemo pretpostaviti još ređe s obzirom na to da se kurs koji se bavi metodikom ESP nastave ne nudi na Filološkom fakultetu najvećeg univerziteta u Srbiji, Univerziteta u Beogradu (<https://www.fil.bg.ac.rs/sr/katedre/anglistika>). Uključivanje metodičkog predmeta koji će obuhvatiti ESP nastavu, kao i integrisanje stručnog sadržaja, ne samo da bi bolje pripremiло budućе nastavnike za realne potrebe njihovih učenika, već bi i samu nastavu budućih nastavnika osavremenilo i učinilo svrsishodnijom.

Nastavnik kao predavač

Uloga ESP nastavnika kao predavača je centralna u procesu podučavanja jezika za posebne namene. Kroz ovu ulogu, nastavnik postaje ključni posrednik između jezičkih potreba učenika i zahteva njihove struke ili profesije. Pre svega, nastavnik je odgovoran za oblikovanje i izvođenje nastavnih aktivnosti koje su prilagođene karakteristikama i zahtevima ciljне grupe studenata. Kroz svoje predavanje, nastavnik ne samo da prenosi jezične veštine i znanje, već i podstiče kritičko razmišljanje, analitičke veštine i sposobnost rešavanja problema u okviru struke ili profesije studenata.

Uzimajući u obzir značaj ove uloge, različiti autori naglašavaju važnost kompetencija koje nastavnik treba da poseduje kako bi uspešno obavljao svoju ulogu predavača. Na primer, Dadli Evans i Sent Džon ističu da ESP nastavnici treba da budu sposobni da prilagode nastavni materijal specifičnim potrebama i interesovanjima učenika, kao i da koriste različite metode podučavanja koje podržavaju aktivno učenje i angažman studenata (ovo naravno neći biti moguće ukoliko nastavnik ne ispuni svoje uloge istraživača, evaluatora, i saradnika, prim. aut) (Dudley-Evans & St. John, 1998). Takođe, važno je da nastavnik ima kompetencije koje će dovesti do facilitacije i podsticanja komunikacije i razmene znanja među učesnicima.

Uloga nastavnika kao predavača u kontekstu specijalizovane nastave jezika obuhvata širi spektar ciljeva i odgovornosti osim prenosa znanja. Nastavnik ne samo da treba da prenosi informacije i koncepte, već i da podrži i inspiriše učenike, te da im omogući dublje razumevanje i usvajanje gradiva. Osim toga, uloga predavača takođe uključuje podsticanje razvoja kritičkog mišljenja, samopouzdanja i motivacije kod učenika kako bi ih osposobio za samostalno učenje i profesionalni razvoj. Takođe, nastavnik treba da bude model akademskog i profesionalnog integriteta, te da demonstrira visok nivo stručnosti i posvećenosti u nastavi. Sposobnost stvaranja inkluzivnog, podsticajnog okruženja za učenje takođe je ključna komponenta ove uloge, gde nastavnik podstiče aktivnu participaciju svakog učenika i neguje raznolikost perspektiva i iskustava u učionici.

Nastavnici bi trebalo da iniciraju, podstiču i nadziru interakciju među studentima, koristeći njihovo ekspertsko znanje kao osnov za te aktivnosti. Takođe, važno je da nastavnici budu prilagodljivi da pažljivo slušaju studente, pokazuju interesovanje za stručne teme ili profesionalne angažmane učenika, kao i da budu spremni da preuzmu određene rizike u procesu nastave (Bojović 2006: 490).

Nastavnik kao istraživač

Postoji slaganje među autorima da nastavnik treba da ispunjava i istraživačku ulogu (npr. Dudley-Evans & St John 1998; Bojović 2006; Ahmed 2014). Trenutni obrazovni modeli u Republici Srbiji podrazumevaju i ističu pripremu učenika i studenata na celoživotno učenje, a na nastavnicima je da to primene. S tim u vezi, većina nastavnika preuzima i ovu ulogu istraživača, bilo svojevolejno ili činjenicom da im opis radnog mesta podrazumeva istraživački rad koji uključuje i upoznavanje sa savremenim istraživanjima, praksama, didaktičkim materijalima, itd. Nastavnik, osim što sprovodi naučno istraživanje, svoju istraživačku ulogu ostvaruje i putem analize potreba. Ovaj ciklični proces podrazumeva sistematično prikupljanje i analizu informacija o specifičnim zahtevima i karakteristikama ciljne populacije učenika kako pre početka izvođenja nastave tako i tokom i nakon. Kroz pažljivo sagledavanje ovih informacija, nastavnik može bolje razumeti potrebe svojih studenata, što mu omogućava da prilagodi svoj pristup i metodiku nastave kako bi maksimalno ispunio njihove edukativne potrebe.

Budući da integrisana ESP nastava zahteva visok nivo angažovanosti, nastavnici svoju istraživačku ulogu ostvaruju i kroz upoznavanje sa stručnom materijom i terminologijom ukoliko se ranije nisu susreli sa određenom stručnom oblašću, ali i kroz kontinuirano učenje i upoznavanje sa razvojem i savremenim tendencijama određene stručne oblasti. Dakle, od ESP nastavnika se očekuje i da u svoju pripremu za predavanje uključe i elemente stručnog sadržaja i da istražuju u okviru stručne oblasti što je više moguće (Day & Krzanowski 2011). Drugi autori (npr. Mičić 2005), su mišljenja da ESP nastavnik treba da preuzme i ulogu studenta i uči od studenata koji bi u toj interakciji bili glavni nosioci stručnih znanja.

Nastavnikovu istraživačku ulogu mogu dodatno obogatiti kontinuirana profesionalna usavršavanja i saradnja s kolegama unutar i izvan institucije. Kroz aktivno učešće u konferencijama, radionicama i drugim oblicima stručnog usavršavanja, nastavnici mogu proširiti svoje znanje o metodici nastave i najnovijim dostignućima u svojoj oblasti. Takođe, razmena iskustava i ideja sa kolegama može doprineti razvoju inovativnih pristupa nastavi i rešavanju izazova koji proizilaze iz složenih potreba studenata. Ova dinamična interakcija između nastavnika i šire akademske zajednice pruža priliku za kontinuirani profesionalni razvoj i unapređenje kvaliteta nastave, što na kraju koristi i samim studentima.

Nastavnik kao evaluator

Evaluacija u kontekstu ESP nastave obuhvata širi spektar aktivnosti koje imaju za cilj merenje, procenu i poboljšanje efikasnosti nastave, kurikuluma, materijala i metoda (Brown & Bailey 2008). Ona je integralni deo procesa planiranja, sprovođenja i unapređenja nastave, te predstavlja ključni mehanizam za obezbeđivanje visokog standarda kvaliteta u obrazovnom procesu. Ova složena uloga nastavnika kao evaluatorskog profesionalca zahteva sistematičan pristup i upotrebu različitih alata i tehnika kako bi se adekvatno procenili različiti aspekti nastave. Evaluacija je neizostavan deo izvođenja nastave, i ona se kontinuirano odigrava, kako pre početka nastave, tako i tokom, ali i po završetku. Kontinuirana evaluacija tokom nastave omogućava nastavnicima da prate napredak učenika, identifikuju eventualne poteškoće ili nedostatke i prilagode nastavne strategije kako bi maksimalno podržali proces učenja. Ova dinamična interakcija između nastavnika i učenika omogućava kontinuirano poboljšanje nastavnog procesa i postizanje optimalnih obrazovnih rezultata.

Uloga ESP nastavnika kao evaluatora predstavlja ključnu dimenziju u procesu usmeravanja, praćenja i ocenjivanja učenja u ESP kontekstu. Kao evaluator, nastavnik poseduje značajnu odgovornost za procenu napretka učenika u usvajanju jezičkih veština i kompetencija specifičnih za njihovu struku (Bojović 2006). Ova uloga zahteva od nastavnika da koristi različite metode i tehnike evaluacije kako bi objektivno procenio razumevanje, sposobnosti i postignuća učenika. Osim toga, nastavnik treba da bude sposoban da identifikuje snage i slabosti učenika kako bi prilagodio svoju nastavu i podršku u skladu sa njihovim individualnim potrebama. Važno je napomenuti da evaluacija u ESP nastavi treba da bude autentična i relevantna, fokusirana na merenje sposobnosti učenika da primene jezičke veštine u realnim situacijama iz njihove struke. Kroz kontinuirano praćenje i evaluaciju, nastavnik može obezbediti konstruktivnu povratnu informaciju koja će učenicima omogućiti da razvijaju svoje veštine i postižu željene ciljeve u učenju jezika (Dudley-Evans & St John 1998).

Pored tradicionalne evaluacije znanja studenata, nastavnici su odgovorni za procenu efikasnosti kurikuluma, materijala i metoda nastave, kao i analizu potreba učenika i prilagođavanje nastavnih aktivnosti u skladu sa njihovim zahtevima (Bojović 2006). Ova sveobuhvatna procena omogućava nastavnicima da identifikuju snage i slabosti u postojećem nastavnom procesu i da preduzmu odgovarajuće korake za unapređenje kvaliteta nastave i postizanje željenih obrazovnih ciljeva.

Stoga, uloga nastavnika kao evaluatorskog stručnjaka je od suštinskog značaja za osiguravanje efikasnosti i kvaliteta ESP nastave. Njihova sposobnost da sistematski procenjuju različite aspekte nastave i da preduzmu odgovarajuće korake za unapređenje predstavlja ključni faktor u postizanju uspeha u obrazovanju (Dudley-Evans & St John 1998).

Nastavnik kao saradnik

Dominantni stav je da nastava stranog jezika koja se oslanja na sadržaj neke stručne oblasti treba da podrazumeva blisku saradnju između nastavnika jezika i nastavnika stručnih predmeta (npr. Bojović 2006; Tudor 2009; Costa & Coleman 2010; Beko 2013; Banegas 2018; Inozemtseva & Troufanova 2018). Ova saradnja u praksi poprima više oblika koji se uzajamno ne isključuju: saradnja na izradi didaktičkih materijala i sredstava, na izradi silabusa i kurikuluma, saradnja pri evaluaciji, nastava u

timu, itd. Za uspešan ESP kurs, neophodno je da bliska saradnja postoji pre samog početka nastave, prilikom analize potreba i pripreme nastave, silabusa i/ili kurikuluma, tokom izvođenja same nastave (u vidu zajedničkih predavanja, projekata, zadataka, kontinualne evaluacije, itd.), tokom evaluacije studenata, i po završetku izvođenja nastave kako bi se utvrdile dobre prakse i aspekti koji zahtevaju poboljšanje.

Praveći otklon od tradicionalnog shvatanja ESP nastave, Inozemtseva i Trufanova (2018) tvrde da, zadržavajući naziv “ESP”, nastavnici engleskog jezika na tercijarnom nivou bi trebalo da učestvuju u aktivnostima sličnim CLIL-u (eng. Content and Language Integrated Learning), uključujući intenzivnu interdisciplinarnu saradnju sa domenskim nastavnicima na više nivoa. Ova saradnja obuhvata razvoj nastavnog materijala, dizajn i realizaciju interdisciplinarnog kurikuluma, formulisanje kriterijuma evaluacije i alata za evaluaciju ishoda učenja u oba domena (i sadržaja i stranog jezika), sprovođenje pojedinačnih i združenih časova, i zajedničko razmatranje rezultata interdisciplinarnog kursa. Drugim rečima, nastavnici na tercijarnom nivou jezika i predmeta bi trebalo da zajednički ulože napore u formulisanje novih interdisciplinarnih didaktičkih pristupa (Inozemtseva & Troufanova, 2018).

Saradnja sa nastavnicima stručnih predmeta je neophodna za kvalitetno sprovođenje kako analize potreba tako i kvalitetno izvođenje nastave, a u teoriji je navedeno prepoznato kroz saradničku ulogu nastavnika (npr. Bojović, 2006). Međutim, dok Bojović ovu saradnju isključivo vidi kao saradnju nastavnika jezika i nastavnika stručnih predmeta, važno je ukazati na često zanemarenu saradnju između studenata i nastavnika. Ukoliko je ostvarena saradnja nastavnika i studenata prilikom npr. biranja tema ili didaktičkih materijala, studenti ostvaruju emancipatorsku ulogu koja može imati pozitivan uticaj na motivaciju, i samim tim potencijalno na efikasnost ESP nastave.

Prilikom ispunjenja ove saradničke uloge, Esteban i Martos (2002: 68) navode da je uloga nastavnika jezika često „podržavajuća i podređena“ u odnosu na nastavnika stručnog sadržaja kada je u pitanju nastava u timu. Navedeno je u skladu i sa primerima koje daje npr. Basturkmen gde prilikom izvođenja timske nastave, domenski nastavnik drži predavanje i daje informacije u vezi sa sadržajem, dok nastavnik jezika „pomaže“ ukoliko se pojave jezičke poteškoće i nedoumice (Basturkmen 2006: 140). Smatramo da je važno da se uloga nastavnika stranog jezika, a samim tim i tog jezika, ne doživljava kao nešto sporedno, usputno, već da se

shvati kao neophodni alat za bilo koju profesiju, stručno usavršavanje, i celoživotno učenje. Ovo „dopunsko“ shvatanje stranog jezika je primetno i na fakultetima u Srbiji, ali i u Evropi, gde je primećen trend da se fond časova engleskog jezika smanjuje novim akreditacijama i njegov status iz obaveznog preinači u izborni (Anđelković & Meršnik 2022: 52).

Iako je kolokvijalno shvatanje da „svi znaju engleski jezik“, istraživanja u Srbiji pokazuju drugačije. Autori navode prosečan nivo znanja opšteg engleskog jezika studenata B1 ili niži nivo (Otanjac, 2021), dok neki navode da je čak preko 80% studenata A2 ili niži nivo (Pešić, 2016). Jedan od razloga za smanjivanje prisutnosti engleskog jezika na fakultetima širom RS može i biti stav da će studenti već naučiti engleski jezik bilo neformalno ili formalno kroz kurseve; takav stav, međutim, ignoriše činjenicu da ESP nastava ne obuhvata, ili barem ne bi trebalo da obuhvata, samo kolokvijalno shvatanje šta znači poznavati jedan strani jezik (osnovnu sintaksu i leksiku), već razvijanje kritičkog mišljenja i čitanja, stručne leksike, formalnog i akademskog pisanog i usmenog izražavanja, a i usvajanje ili obnavljanje stručnog sadržaja, razvijanje analitičkih veština (poput npr. analize i sinteze) i sposobnost primećivanja interpredmetnih relacija. Ovako koncipiran predmet ukazuje na značaj koji ESP ima ili može/treba da ima u obrazovanju studenata, i na taj način može navesti donosiocce odluka da preispitaju izborni status ESP predmeta ili smanjenje fonda časova.

Nastavnik kao kreator kursa i materijala

Uloga ESP nastavnika kao kreatora kurseva i didaktičkih materijala predstavlja ključni segment u efikasnom obavljanju njihovih dužnosti. Prema Dadli Evansu i Sent Džonu, kreiranje kurseva i materijala podrazumeva dizajniranje nastavnog plana i programa koji odgovara specifičnim potrebama učenika, kao i prilagođavanje nastavnog procesa konkretnim ciljevima učenja (Dudley-Evans & St John 1998). Ovaj proces obuhvata identifikaciju jezičkih i stručnih potreba studenata, analizu dostupnih resursa i odgovarajućih metoda učenja, kao i planiranje aktivnosti koje će omogućiti postizanje željenih ishoda učenja. Međutim, prilikom dizajniranja uspešnog silabusa neophodno je posedovanje određenog stepena stručnih znanja kako bi se uspešno sprovedla analiza potreba (prim. aut.) i kreirao kurs (Bruton & Wozniak 2013), iako neki autori, poput Bojović (2016), impliciraju drugačije:

„ESP nastavnici moraju biti sposobni da pređu s jednog profesionalnog polja na drugo, a da pri tom ne moraju da provedu mesece pre nego što počnu sa nastavom. Oni jednostavno donose neophodne alate, okvire i principe dizajna kursa kako bi ih primenili na novi materijal. Materijal (sadržaj) treba da obezbede profesori ili stručnjaci iz datog predmeta. Uvek bi trebalo da bude autentičan“ (Bojović 2016: 493).

Iako Bojović tvrdi da „materijal (sadržaj) treba da obezbede profesori ili stručnjaci iz datog predmeta“ upitno je koliko je to zaista često i slučaj u praksi zbog nedovoljno razvijene i zastupljene interdepartmentske saradnje.

Izgleda malo verovatno da će nastavnik biti u stanju da efikasno izvrši analizu potreba, razvije kurseve i didaktičke materijale, te ih evalui, bez barem osnovnih znanja iz specifične stručne oblasti. Iako zahteva značajnu posvećenost, osnovno razumevanje ciljne stručne oblasti je neophodno kako bi se osigurala efikasna integrisana ESP nastave, što je ne samo budućnost već i sadašnjost za mnoge studente na univerzitetima širom Evrope (npr. Inozemtseva & Troufanova 2018).

Nastavnik treba da bude sposoban da prilagodi kurseve i materijale različitim nivoima jezičke i stručne kompetencije svojih studenata, kao i da uzme u obzir njihove specifične interese i potrebe. Osim toga, kreiranje didaktičkih materijala podrazumeva izradu i prilagođavanje nastavnih resursa kao što su tekstovi, vežbe, audio-vizuelni materijali i druge aktivnosti koje će podržati proces učenja. Stvaranje relevantnih i inspirativnih materijala za učenike može doprineti motivaciji za učenje i povećati angažovanost studenata u nastavi. U tom kontekstu, ESP nastavnik ima ključnu ulogu u obezbeđivanju kvalitetnog nastavnog materijala koji će podržati efikasno usvajanje jezičkih i stručnih veština studenata.

Uprkos neminovnosti činjenice da će ESP nastavnici u visokoškolskim ustanovama morati da se ostvare u ulozi kreatora sadržaja i kursa, anegdotski dokazi ukazuju na to da je nastavnicima ili izazovno da preuzmu ovu ulogu ili izazovno da je ispune. Bojović (2006) ističe da su nastavnici često pod pritiscima od strane institucija da često objavljuju svoje materijale, odnosno udžbenike, i da na taj način imamo opasnost od „ponovnog izmišljanja točka“ i da se prednosti već objavljenih (i autentičnih, prim. aut.) materijala ignorišu čak i kad su odgovarajući za određenu situaciju (Bojović 2006: 490). Iako se u kontekstu integrisanog ESP-a ističe uloga koju autentični materijali imaju (npr. Cañado & Esteban 2005; Benavent & Peñamaría 2011; Beko 2013; Blagojević 2013), ukazuje se i

na njihova ograničenja, poput pristupačnosti, adekvatnosti i prilagođenosti kako jezički tako i sadržajno (Richards 2003; Basturkmen 2014).

Zaključak

U kontekstu integrisane ESP nastave, jasno je da ESP nastavnici imaju ključnu ulogu u kreiranju efikasnih kurseva i didaktičkih materijala koji će podržati proces učenja studenata kako ne postoji „univerzalni recept“ za njihovo kreiranje. Ova uloga zahteva ne samo stručnost u jeziku, već i duboko razumevanje specifičnih potreba i zahteva ciljne struke, ali i barem osnovna stručna znanja. Kroz saradnju sa stručnjacima iz različitih oblasti, nastavnici mogu osigurati autentičnost i relevantnost nastavnih materijala i tema, što će doprineti povećanju motivacije i angažovanosti studenata. Ipak, izazovi u vezi sa preuzimanjem ove uloge su brojni, uključujući nedostatak stručnih znanja u određenim oblastima, kao i potencijalni pritisak da se didaktička sredstva stalno kreiraju i objavljuju, ponekad i bez razmatranja adekvatnih autentičnih materijala. Stoga, važno je da nastavnici kontinuirano razvijaju svoje stručne veštine i prilagođavaju svoje prakse kako bi efikasno odgovorili na zahteve savremene ESP nastave. Kroz dalje istraživanje i razmenu najboljih praksi, ali i institucionalnu podršku, moguće je unaprediti ulogu ESP nastavnika i obezbediti kvalitetno obrazovanje za sve studente u kontekstu specifičnih stručnih potreba.

Literatura

Ahmed, M. (2014). The ESP Teacher: Issues, Tasks and Challenges. English for Specific Purposes World, 15.

Andelković, J., & Meršnik, M. (2022). English for more specialized purposes – benefits and challenges. In Language – Profession – Science 2.1. Book of Proceedings, V International Conference, Foreign language and Literature Association of Serbia, Belgrade.

Banegas, D. (2018). Learning subject-specific content through ESP in a Geography-teaching programme: An action research story in Argentina. English for Specific Purposes, 50.

Basturkmen, H. (2006). Ideas and Options in English for Specific Purposes. London: Lawrence Erlbaum Associates.

Basturkmen, H. (2010). Developing Courses in English for Specific Purposes. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Beko, L. (2013). Integrirano učenje sadržaja i jezika (CLIL) na geološkim studijama. (Doktorska disertacija, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu). Preuzeto sa: <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/4049>

Belcher, D. (2006). English for Specific Purposes: Teaching to Perceived Needs and Imagined Futures in Worlds of Work, Study, and Everyday Life. *TESOL Quarterly*, 40(1), 133–156.

Benavent, G.T., & Peñamaría, S.S. (2011). Use of authentic materials in the ESP classroom. Alcalá: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá.

Blagojević, S. (2013). Original texts as authentic ESP teaching material – the case of philosophy. *ESP Today*, 1, 113-126.

Bojovic, M. (2006). Teaching Foreign Language for Specific Purposes: Teacher Development. DOI 10.13140/2.1.4011.4566.

Brown, J. D., & Bailey, K. M. (2008). Language testing courses: What are they in 2007? *Language Testing*, 25(3), 349-383. <https://doi.org/10.1177/0265532208090157>

Bruton, L.A., & Woźniak, M. (2013). English for physiotherapy, physiotherapy for English: A synergistic approach.

Cañado, M. & Esteban, A. (2015). Authenticity in the Teaching of ESP: An Evaluation Proposal. *Scripta Manent*, 1, 35-43.

Costa, F. & Coleman, J.A. (2010). “Integrating content and language in higher education in Italy: Ongoing research”. *International CLIL Research Journal* 1 (3), 19-29.

Day, J., & Krzanowski, M. (2011). Teaching English for Specific Purposes: An Introduction. Cambridge: Cambridge University Press.

Dudley-Evans, T., & John, M. J. (1998). Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge: Cambridge University Press.

Esteban, A. A. & M. C. V. Martos. (2002). “A Case study of Collaboration among ESP Practitioner”. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses* 15 (2002), 7-21

Flowerdew, J., & Dudley-Evans, T. (2001). An Introduction to the Concept of Genre. *Writing for Scholarly Publication*, 1-23.

Flowerdew, J., & Peacock, M. (2001). Research Perspectives on English for Academic Purposes. Cambridge University Press.

Habul-Šabanović, I. (2023). Integrirano učenje sadržaja i jezika putem metoda projektnog učenja u nastavi engleskog jezika struke na nivou visokog obrazovanja. U *Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Pedagoški fakultet, 353-374.

Hurajová, L. (2015). Tertiary CLIL. In S. Pokrivčáková (Ed.). *CLIL in Foreign Language: e-book for foreign language teachers*. Nitra: Constantine the Philosopher University, 85-98.

Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes: A Learning-Centered Approach*. Cambridge University Press.

Hyland, K. (2006). *English for academic purposes: An advanced resource book*. Routledge.

Inozemtseva, K. & Troufanova, N. (2018). ESP tertiary teachers' perception of how they comply with requirements of cross-disciplinary education. In *EDULEARN18 Proceedings*, 6427-6434.

Khor, C. P., & Liew, K. L. (2014). ESP at tertiary level: Traditional ESP or integrated ESP?. Preuzeto sa http://dspace.unimap.edu.my/bitstream/handle/123456789/34587/GENERAL%20PAPER_3.pdf?sequence=1

Knežević, Ž. (2017). *Savremeni trendovi u nastavi i učenju engleskog kao jezika struke u oblasti informacionih tehnologija*. (Doctoral dissertation, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu). Preuzeto sa <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/9070>

Mackay, R. & Mountford, A. (1978). *English for specific purposes*. Longman.

Mićić, S. (2005). Reforms in English for medical academic purposes in Belgrade. *IATEFL ESP SIG Newsletter*, Issue 27, 4-7.

Orr, T. (2010). "English language education for science and engineering students". In *English for Professional and Academic Purposes*. Leiden, The Netherlands: Brill.

Otanjac, M. (2021). Students' attitudes toward ESP course at university level. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 20, 273-281.

Paltridge, B., & Starfield, S. (Eds.). (2013). *The handbook of English for specific purposes*. John Wiley & Sons.

Pešić, D. (2016). *Sintaksički i semantički parametri u razumevanju govora pri učenju engleskog jezika kao stranog*. (Doctoral dissertation, Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu).

Richards, J. C., & Rogers, T. S. (1986). *Approaches and Methods in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sajt Filološkog fakulteta, Univerzitet u Beogradu. <https://www.fil.bg.ac.rs/sr/katedre/anglistika>

Schleppegrell, M. & Bowman, B. (1986). *ESP: Teaching English for Specific Purposes*. Center for Applied Linguistics, Washington, DC.

Tudor, I. (1997). 'LSP or Language Education?' in R. Howard and G. Brown (eds) *Teacher Education for LSP* (Clevedon: Multilingual Matters), pp. 90-102.

Tudor, I. (2009). Content and language integrated learning (CLIL) in higher education in Europe: an overview of practice and lines for investigation. *Les Après-midi de LAIRDIL, EMILE : L'enseignement d'une matière intégré à une langue étrangère : avantages, risques, défis*, 15, 9-27.

Mina Suknović

THE ROLES OF ESP TEACHERS IN THE CONTEXT OF INTEGRATED ESP INSTRUCTION

Summary: The integrated approach to English for Specific Purposes (ESP) emphasizes the connection between language elements and specific disciplinary content, focusing on language learning with clear utilitarian purposes. Unlike traditional ESP approaches, which prioritize language acquisition over professional content, the integrated approach holistically links language learning with professional content, facilitating linguistic expertise and specialized knowledge acquisition. Integrated ESP involves contextualized language instruction within authentic disciplinary contexts, fostering subject-specific language competence alongside disciplinary knowledge acquisition. Despite challenges such as the complexity of professional content and inflexibility in teaching methods, integrated ESP promotes authentic communicative competence and disciplinary expertise, bridging language learning with professional development. ESP teachers, in this context, assume multiple roles including lecturer, researcher, evaluator, didactic materials and curriculum designer, and collaborator. They adapt teaching materials, facilitate student-centered learning, and engage in ongoing research to meet students' needs effectively. Collaboration between language and subject teachers is essential for needs analysis, curriculum design, and effective teaching implementation. Integrating language learning with subject content not only prepares students for real-world contexts but also enhances the quality and relevance of language education. Therefore, promoting collaboration and integrated approaches in ESP instruction is crucial for fostering effective language learning and professional development.

Key words: ESP teacher roles, integrated ESP, content and language integration, interdepartmental collaboration